

ค้นหาความหมายในเรื่องปรัมปรา (22)

โดย ศ.กิริติ บุญเจือ

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ราชบัณฑิตยสถาน

ถึงคราวซุสถูกปลิว

ซุสเป็นใหญ่เหนือใครภพอยู่ได้ก็เพราะมีความรู้เหนือใครทั้งหมดในไตรภพนั่นเอง ดังคำพังเพยของเบกัน (Francis Bacon 1561-1626) ว่า “Knowledge is power” ความรู้คือพลัง ซุสเป็นผู้รอบรู้ทั้งหมดบรรดามีหรือไม่เป็น เรื่องที่ยังแบ่งขั้วถกเถียงกันอยู่ ถ้าซุสมีความรู้ครบถ้วนทุกอย่างที่อาจจะรู้ได้ ซุสก็จะเป็นผู้ทรงสรรพปัญญา ถ้าทรงสรรพปัญญา ก็จะทรงสรรพเดช คือมีอิทธิฤทธิ์ที่จะทำอะไรได้ทุกอย่าง แม้แต่การสร้างเอกภพจากความเปล่า และการทำลายล้างเอกภพให้เป็นเปล่าไปได้ในชั่วพริบตา ถ้าเช่นนั้นก็ต้องนับว่าศาสนาของชาวกรีกโบราณเป็นแบบเอกเทวนิยม (monotheism) คือเป็นพระเจ้าสูงสุดแต่องค์เดียว เทพอื่น ๆ ล้วนแต่เป็นบริวารคือไม่ใช่พระเจ้า แต่ถ้าเชื่อว่าซุสเป็นผู้มีความรู้มากกว่าเทพองค์อื่นๆ แต่ไม่ใช่รอบรู้หมดทุกอย่าง มีความรู้บางอย่างที่เทพอื่นรู้แต่ซุสไม่รู้ ซุสจึงต้องเกรงใจเทพองค์อื่นๆ และขอความร่วมมือเพื่อช่วยกันชำระความเรียบร้อยในเอกภพ ที่เทพทั้งหลายยอมสยบและยกย่องให้เป็นเทวราชโดยไม่กล้ากระด้างกระเดื่อง ก็เพราะซุสมีความรู้ที่เทพอื่นไม่รู้และอาจจะสยบเทพทุกองค์รวมกันได้ นั่นคือรู้เรื่องอสูนิบาตซึ่งจะทำให้เกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้ เปรียบเหมือนอาวุธประจำกายที่ซุสจะต้องหวงแหนรู้ไว้แต่ผู้เดียว มิให้ผู้อื่นล่วงรู้และนำไปใช้เป็นพลังต่อรอง แต่ก็ไม่วายที่การกบฏล้มอำนาจซุสก็เกิดขึ้นจนได้ในสวรรค์โอลิมเปียในวังของซุสเอง เรื่องนี้แสดงว่าซุสไม่ใช่พระเจ้าสูงสุด แต่เป็นองค์หนึ่งในบรรดาเทพที่ไม่มีเทพองค์ใดสูงกว่า ซุสเพียงแต่สูงชนิดไม่มีเทพองค์ใดเทียมได้เท่านั้น จึงเป็นความเชื่อแบบลัทธิพหุเทวนิยม (Polytheism)

ก็รู้กันอยู่แล้วว่าซุสเป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ก็ยิ่งเจ้าผู้ และความเจ้าชู้นั่นเองก็นำภัยมาสู่ซุสเอง เรื่องนี้พระมารดา รีเออ (Rhea) ของพระองค์ทรงตระหนกดี ตามที่ฮีสเซียฉบับที่กไว้ จึงได้ขอร้องไว้ว่าอย่างเกี่ยวกับสตรีเพศเลย ไม่ว่าจะเทวีหรือมนุษย์หรือเครื่องจักร ซุสหนุ่มกลับแสดงนิสัยอันธพาลโดยจะข่มขืนเธอผู้เป็นมารดาบังเกิดเกล้าและเป็นเจ้าแม่ธรณี เจ้าแม่ธรณีจึงแสดงอำนาจโดยแปลงร่างเป็นงูยักษ์ แต่ก็ไม้อาจจะข่มขู่ซุสได้ เพราะซุสได้พลังจากกลีภพมามาก ซุสจึงแปลงร่างเป็นงูเพศผู้เข้ารัดเรือนร่างของมารดาเป็นขดใหญ่กลมดิก มารดาเห็นสู้แรงฤทธิ์ของบุตรไม่ได้ก็ยอมจำนน ต่อจากนั้นซุสก็ถือโอกาสแสดงความเป็นเจ้าชู้อย่างไม่เกรงกลัวใคร เพราะรู้ว่าไม่มีใครในเอกภพจะทานอาวุธที่ตนแต่ผู้เดียวรู้เคล็ดลับและใช้ได้ตามพระทัย คืออสูนิบาต ด้วยพลังอำนาจที่มีอยู่ รวมทั้งพลังปัญญาที่ได้จากการกลืนอสูริเมเทิส (Metis) เจ้าปัญญาเข้าไปไว้ในสมองของตน จึงถือโอกาสแสดงความสามารถครองโลกอย่างมีหลักการ โดยประกาศกฎธรรมชาติ (natural law) และกฎของธรรมชาติ (law of nature) ประกาศกฎศีลธรรมแห่งความซื่อตรงต่อคำสวดและปฏิญาณ ใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามให้ระวังจะถูกสายฟ้า แล้วใครในได้หล้าจนถึงสวรรค์ชั้นฟ้าจะไม่เกรงกลัว นอกจากนั้นยังแสดงความรอบรู้ถึงอนาคตโดยการเปิดเผยคำพยากรณ์ แต่ความรู้ด้านนี้รู้ดีกว่าซุสจะไม่สู้หวงแหน เพราะทรงอนุญาตให้เทพหลายองค์ทำแทนได้ตามวิหารต่างๆ ก็คงจะเป็นเพราะต้องการแบ่งเบาภาระ ไม่ทรงประสงค์จะเสียเวลาทรงงานด้านนี้มากนัก เพราะกินเวลาและไม่สนุกเหมือน

การแสดงฤทธิ์อำนาจด้านอื่นๆ เราได้รู้มาแล้วว่าทรงได้ฮีเรอ(Hera)มาเป็นชายาคู่ด้วยแล้ว อันที่จริงฮีเรอก็ไม่ทรงเต็มพระทัย แต่ต้องตกกะไลพลอยโจน แล้วก็ต้องทรงซ้ำพระทัยดังกล่าว เพราะซุสไม่ทรงยอมเปลี่ยนพระนิสัยเจ้าชู้ กับชายาเทมิส (Themis) ได้เทพธิดาทุกทั้ง 4 และชะตาทั้ง 3 คือ Clotho, Lachesis และ Atropos กับชายายูรีเนอมีได้เทพธิดาความงามทั้ง 3 คือ Euphrosyne, Aglaia, และ Thalia กับชายนีมาเสอณี(Mnemosyne)ได้เทพธิดาศิลปศาสตร์ 9 คือ Clio, Euterpe, Thalia, Melpomene, Terpsichore, Erato, Polymnia, Urania และ Calliope และอื่นๆอีกมาก เธอหลายเธอเป็นนามซ้ำกันของเทพธิดาความงามและเทพธิดาศิลปศาสตร์

ซุสกับฮีเรอระหองระแหงกันอยู่บ่อยๆ แต่ซุสก็มิได้สะทกสะท้านหรือเกรงใจ ยังคงดำเนินชีวิตแบบเปลอไม่ได้ยู่ต่อไป แต่ฮีเรอก็ทนซ้ำใจอยู่ไม่ได้ จึงคอยสอดส่องคอยจับให้มันคั่นให้ตายอยู่เสมอ ซุสเองก็กลัวเสียพระพิศมัยอยู่เหมือนกัน จึงไม่ยอมให้จับได้ง่ายๆ หากจับได้ก็แก้แค้นแบบขอไปที แล้วก็หาวิธีตบตาด้วยกลเม็ดเด็ดพรายพลิกแพลงและพลิกกลืนไม่ซ้ำแบบเดิม แต่ไม่ทิ้งพระนิสัยเดิมต่อไป จะขอหย่าซุสก็ไม่ยอมหย่า จะหลบหนีลีหน้าไปทางไหนก็ไม่พ้น ด้วยความเจ็บพระทัย บางครั้งเธอเธอก็ตัดสินพระทัยวางแผนคิดหลังขั้นแตกหัก แต่ก็ถูกคัดกลับอย่างแสนสาหัส การปฏิบัติต่อกันระหว่างคู่อริกันนี้ไม่น่าจะมีอะไรน่าเป็นห่วง เพราะทั้งคู่เป็นเทพและเทวีอมตะ หากมีปราชญ์มองทะลุเหตุการณ์ที่น่าจะเกิดขึ้นบนสวรรค์ได้ชัดเจน ก็มีเรื่องนำเอามาแต่งเป็นกลอนให้จำง่ายถ่ายถอดคล่องๆกันต่อมา

อย่างไรก็ตาม เมื่อเขียนให้ซุสเป็นเทพเจ้าชู้ เพื่อให้สมบทบาทที่เลยต้องตกกะไลพลอยโจน เขียนบทบาทของฮีเรอให้เป็นหญิงขี้อึงและเจ้าวางแผนเพื่อคัดหลังพระสวามี ครั้งหนึ่งเมื่อความอดกลั้นถึงที่สุดแล้ว ก็วางแผนกันอย่างดีกับผู้เห็นใจและร่วมใจใกล้ชิดอันมี เทพสมุทรโพชายตัน สุรียเทพพอลโล ยมเทพเฮติส เทพเอริส เทวีอีนิ เทวีเอเฟรอดายทิ เทพเฮอร์มิส เทวีอาร์เทอเมิส และเทพเฮเฟสเทิส อันเป็นเทพและเทวีแห่งสภาโอลิมพิสยกเว้นเทวีเฮสเทียเพียงองค์เดียวที่ไม่เห็นด้วยกับการปฏิวัติรัฐประหารครั้งนี้ ถึงเวลานัดหมายเทวีฮีเรอกล่อมเทวราชจนม่อหยลับบรรทมสนิทบนเตียงคู่ดูนาหงัน ผู้ร่วมพระทัยทั้งหลายก็ย่องเงียบกริบออกจากที่ซ่อนมาล้อมกรอบเทวราชถึงเตียงบรรทม เพราะเทวีราชินีเบิกทางให้หู้โถมขณะบรรทมอย่างสนิท ช่วยกันจับมัดด้วยเชือกหนังสัตว์สดที่เตรียมกันมา นับปมที่ผูกไว้ได้ถึง 100 ปม เพื่อให้แน่นพระทัยกันว่าไม่มีทางที่เทพซุสจะทรงกระดิกกระเดี้ยพระวรกายได้แม้แต่น้อยนิด ทรงกระทำได้เพียงอย่างเดียวคือ ทรงขบพระเขี้ยวเคี้ยวพระทนต์ ทรงข่มขู่ว่าจะฟาออสุนิบาตให้ย่อยยับเป็นจูลมหาจูลทุกองค์ แต่บรรดาเทพเทวีผู้ก่อการก็มีความรอบคอบพอที่จะเก็บเครื่องทำออสุนิบาตไว้อย่างดี มิให้ทรงเอื่อมหยิบยิบถึงได้ แล้วก็ทรงสรวลเสเฮฮากันอย่างผู้ชนะ เพราะคิดว่าซุสไม่อาจจะทำอะไรตนได้แล้ว ซึ่งก็เป็นความจริง จึงพากันทิ้งซุสไว้ตามลำพัง จัดงานเลี้ยงความสำเร็จกันอย่างครึกครื้นพลางถกปัญหากันว่าใครควรปราบดาภิเษกขึ้นดำรงตำแหน่งเทวราชองค์ต่อไป และจะหาวิธีคุมตัวซุสไว้อย่างไรมิให้หลุดจากพันธนาการได้ เพราะจะประหารประหารนั้นทำไม่ได้ เนื่องจากซุสเป็นอมตเทพเหมือนเทพและเทวีอื่นๆแห่งสภาโอลิมพิส

ขณะนั้นฮีเรอมีสาวรับใช้ชื่อยูนาหงันหนึ่ง เป็นนางคลื่นเพราะเป็นธิดาของเทพแห่งคลื่นนี้เรียส (Nereus) เธอมีนามว่าธีเทิส(Thetis) ฮีเรอขอมาเลี้ยงไว้เป็นสาวรับใช้ เธอหลงรักซุส แต่ซุสไม่กล้ายุ่งกับเธอ เพราะเทวีแห่งความยุติธรรมธีเมิส(Themis)ทำนายไว้ว่าโอรสของเธอจะยิ่งใหญ่กว่าบิดา ที่จริงซุสเองก็หลงใหลในความอ่อนช้อยเป็น

เกลียวคลื่นของเธอ แต่ก็จำต้องหักห้ามพระทัยไว้ เพราะไม่ประสงค์จะให้ประวัติศาสตร์ซ้ำรอย คือ โอรสซิงบัลลังก์ เทวราช หลังจากเที่ยวเล่นกลับมาเห็นซุสอยู่ในสภาพเช่นนั้นเกิดอารมณ์สงสารและอยากจะช่วย แต่ไม่อาจจะแก้ขัดได้ คิดอุบายได้จึงรับนำความไปบอกยักษ์ 100 เศียรที่เคยช่วยซุสปราบพระเสาร์ ยักษ์ไบรอาเรียส(Briareus) ธิเบหะมาตุสถานการณ์ ขณะเทพและเทวีกำลังฉลองชัยชนะกัน ในอุทยาน ยักษ์ 100 เศียรก็รีบใช้หัตถ์ทั้ง 200 ของตนรีบแก้เชือกหนังสัตว์สดๆ ออกพรวดเดียวทั้ง 100 ปม ซุสกลับเป็นอิสระอีกครั้งหนึ่ง ถืออสูนิบาตเข้าไปในอุทยาน เป็นเหตุให้เสียงสรวลเสเฮฮาเจียบบงบลงราวกับปลิดทิ้ง ซุสสอบสวนแล้วทรงลงอาญาเฉพาะผู้ร่วมวางแผนก่อนการ นอกนั้นทรงอภัยโทษ เพราะทรงเห็นว่ากระทำไปด้วยความเกรงพระทัยเทวราชินี ฮีเรอได้รับโทษหนักเพราะเป็นผู้ชักชวนผู้อื่นมาร่วมวางแผนและทำการ ทรงใช้โซ่ทองกำมุกรอบข้อมือทั้งสองแขวนนางห้อยลงจากก้อนเมฆใหญ่ที่ขื่อเท้าแต่ละข้างมีทั้งเหล็กใหญ่ถ่วงลงสู่โลก นางส่งเสียงร้องลั่นฟ้าด้วยความเจ็บปวดแสนสาหัส แต่ก็ไม่มีสิ้นพระชนม์เพราะทรงเป็นเทวีอมตะ เทพและเทวีทั้งหลายสงสารพระนางยิ่งนัก แต่ไม่มีใครกล้าปริปาก เพราะต่างก็กลัวจะถูกลงอาญา ครั้นเห็นว่าพระนางได้รับความทรमानานพอสมควรแล้ว จึงพร้อมใจกันขออภัยโทษต่อซุส แม้ตนจะต้องได้รับโทษแทนก็ยอม เพราะทนเสียงร้องโหยหวนของฮีเรอต่อไปไม่ได้แล้ว ซุสเห็นว่าเป็นไปตามที่คาดหมาย จึงลั่นวาจาให้เทพเทวีทั้งหลายสาบานว่าจะไม่คิดกบฏอีกเป็นอันขาด เมื่อเทพเทวีทั้งหลายยอมสาบานจึงได้ทรงปลดฮีเรอจากพันธนาการ แต่ก็ขอลงโทษเทพสมุทร โพไซดอน(Poseidon) และสุริยเทพอพอลโล(Apollo) ในฐานะผู้ร่วมวางแผน คือให้ไปสร้างกรุงทรอยให้กษัตริย์เลอเอเมดัน(Laomedon) เพื่อให้มีราชสำนักปกครองเอเชียไมเนอร์ ที่ซุสมิพระทัยผูกพันกับกษัตริย์องค์นี้ก็เพราะเป็นผู้สืบเชื้อสายจากคาร์เดอนิส(Dardanus) ซึ่งเป็นโอรสของพระองค์อันเกิดจาก 1 ใน 7 นางดาวนกเขาหรือดาวลูกไก่(Pleiades) นามว่า อิเล็กเทร่า(Electra) จึงไม่น่าแปลกใจที่ในสงคราม 10 ปีแห่งกรุงทรอยซุสทรงเข้าข้างกรุงทรอย แต่ในช่วงนั้นรู้สึกซุสจะอ่อนข้อต่อฮีเรออย่างมาก อาจจะเป็นเพราะได้ทรงตรวจชะตาของกรุงทรอยแล้วปรากฏว่าถึงฆาต พระองค์ไม่อาจจะฝืนดวงได้จึงต้องทรงปล่อยไปตามดวง จึงแสดงว่าในเรื่องสงครามกรุงทรอย ผู้แต่งถือว่าชะตาไม่ใช่ธิดาของซุส แต่เป็นอำนาจในธรรมชาติที่แม้แต่ซุสก็ต้องยอมสยบให้

หลังจากนั้นมาก็ไม่มีใครกล้าคิดล้มอำนาจของซุสอีก เพราะชาวกรีกถือว่าอำนาจแห่งคำสาบานมาจากชะตา จึงไม่เข้าใครออกใคร ใครผิดสาบานจะถูกชะตาติดตามลงโทษอย่างไม่มีทางเลี่ยง ดังได้ศึกษามาแล้วในเรื่องชะตาลิขิต

ปรัชญาอรรถปริวรรต

อรรถปริวรรตคือเทคนิคแห่งการตีความ ตีความให้เป็นปรัชญาคือตีความให้ได้ความหมายอย่างมีเหตุผล เรามีการเรียนการสอนเรื่องนี้กันที่มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์นในระดับปริญญาตรีบัณฑิต (ผู้สมัครต้องจบปริญญาโทสาขาใดก็ได้) และระดับปริญญาโทบัณฑิต (ผู้สมัครต้องจบปริญญาตรีสาขาใดก็ได้) เรียนแบบ “อยู่กับบ้าน ไม่นาน ผ่านคอเคเตอร์” ขอทราบระเบียบการได้ตลอดเวลาที่ 06-0455299

เรื่องซุสถูกปฏิวัติโค่นอำนาจโดยฮีเรอที่กล่าวมาข้างต้น หากมองว่าเป็นการสร้างเรื่องปรัมปราจากเหตุการณ์จริง(mythologization) เพื่อบันทึกไว้และถ่ายทอดมาสู่ลูกหลานได้ ทั้งนี้ก็เพราะในสมัยที่สร้างเรื่องปรัมปราขึ้น ยัง

ไม่มีหนังสือเขียน หรือถ้ามีก็ยังไม่นิยมคัดลอกต่อกันไปเพื่อเผยแพร่ ดังนั้น หากเรื่องใดที่เกิดขึ้นแล้ว มีผู้ถูกเป็น เรื่องเล่าร้อยแก้ว จะมีผู้นำไปเล่าต่ออย่างผิดเพี้ยนกันไปคนละนิดๆ ไม่นานต่อมาเรื่องจะเพี้ยนไปมาก และหมด ผู้สนใจฟัง ก็หมดผู้เล่าและหมดผู้จดจำเพื่อนำไปเล่า แต่ถ้าหากเรื่องใดมีผู้นำเอาไปผูกเป็นคำประพันธ์ที่มีทำนองขับ ร้องอย่างเสนาะเพราะพริ้ง การจดจำก็ไม่สู้จะเพี้ยน ผู้อยากฟังจะหาได้ไม่ยาก ทำให้มีผู้อยากท่องจำและฝึกฝน เพื่อนำไปเล่าตอบสนองความอยากฟัง ซึ่งอาจจะมีทั้งระยะใกล้และโดยเฉพาะอย่างยิ่งระยะไกล จะมีผู้ยึดอาชีพขับร้อง เรื่องทำนองเสนาะอย่างนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนตาบอดขอทาน

ที่มาของเรื่องซึ่งบัลลังก์ชูสครั้งนี้น่าจะสันนิษฐานได้ว่าเกิดขึ้นในช่วงที่ชาวกรีกกลุ่มแรกคือเผ่าโคเรียน กระจายกำลังกันเข้ายึดพื้นที่ภาคกลางของดินแดนกรีซ ชาวกรีกเป็นนักประณีประนอมในสายเลือด จึงรับเจ้าแม่ ธรณีของชนพื้นเมืองเดิมในนามของฮีเรอ ปรับเป็นมเหสีของซูสเจ้าพ่อสุนิบาตของตน ต่อมาปุโรหิตของเจ้าแม่ คงได้คิดการใหญ่ ชักชวนบ้านเล็กเมืองน้อยทั้งที่ชาวกรีกเป็นใหญ่และที่ชาวพื้นเมืองเป็นใหญ่ ให้รวมกำลังกันล้ม อำนาจของกษัตริราชผู้นำสูงสุดของชนเผ่าอารยันกรีก อย่างน้อยก็มี 2 รัฐที่ไม่รวมหัวด้วย แต่แสดงความ จงรักภักดีโดยเกณฑ์กำลังมาช่วยกั้บัลลังก์คืน คือแคว้นแมกนีเซอ(Magnesia) ถิ่นกำเนิดของธีเทิส และแคว้นแมสเสอ โดเนีย (Macedonia) ถิ่นกำเนิดของยักษ์ 100 เศียรไบรอาเรียส(Briareus) กั้บัลลังก์ได้สำเร็จ มีการลงโทษและอภัย โทษกันตามความเหมาะสม ในช่วงนี้น่าจะมีการส่งนักโทษไปสร้างอาณานิคมใหม่ทรอยในเอเชียไมเนอร์ด้วยการเดินทางของกองทัพที่มาช่วยกษัตริราชครั้งนี้คงได้ยกมาทางเรือ ได้รับการดูแลอย่างดีจากนางคลื่น ให้คลื่นลมเอื้ออำนวยการเดินทางอย่างสะดวกและปลอดภัย

เมื่อได้มีการสาบานตนและมีการอภัยโทษผู้หลงผิดแล้ว ชาวพื้นเมืองเดิมทั้งหลายที่ได้ชื่อรวมว่าชาวเพแลสเจียน ก็ชื่อสัตย์สวามิภักดิ์อย่างดี จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองกรีกในที่สุด ส่วนเรื่องการผสมผสานกัน ระหว่างวัฒนธรรมของชาวพื้นเมืองเดิมกับวัฒนธรรมของผู้มาใหม่ คือ ชาวเผ่าอารยันกรีก เป็นเรื่องน่าสนใจศึกษา เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเราจะศึกษากันต่อไป